

Magyar színtársulatok Pesten 1831-ben.

Bayer *Nemzeti Játékszín Történetében*¹⁾ írja, hogy a német játékszíni almanach adatai azt sejtetik, hogy valószínűleg a Balla-féle igen jeles erőkből álló magyar társaság 1830 őszétől kezdve újra folytatta az úgy látszik 1830 március elején félbeszakított előadásait — és itt maradt még 1830 telén is egészen 1831 júliusáig.

Vály Béla *Magyar Színészet Története*²⁾ pedig határozottan állítja, hogy Ballák 1831 júliustól 1832 januárig a Beleznay-kertben játszottak.

A *Színművészeti Lexikon*³⁾ 1831-ről azt mondja, hogy Balla és Pergő kettős társasága volt akkor a pesti közönség szórakoztatója.

Míg a *Színészet Lexikon*⁴⁾ szerint a nemes Balla Károly igazgatása alatt álló társulat az 1828—1831. években előbb az Arany hattyú-vendéglő nagytermében, majd az úgynevezett Beleznay-kert kis színházában játszott. Ez nem volt megfelelő helyiség, csak kétszáz személy fért el benne.

Bayer — lábjegyzetben közli forrásait, melyek alapján sejtí, amit közöl. Vály és a két lexikon nem hivatkoznak arra, honnan merítik közléseiket, így hát egy feltevés és három igazolatlan állítás szól csak arról, hogy Pesten 1831-ben játszottak magyar színészek.

Van azonban ezeken kívül még két adatunk, amely e kérdésre világot derítene.

Az egyik, teljes hitelt érdemlő komoly forrás, ⁵⁾ egy egykorú almanach, melyet Balog István társulata adott közönségének, s amelyben azt mondja, hogy 1830 szeptember 10-től 1831 február 27-ig játszottak a balparti fővárosban.

A másik ismét almanach-adat.⁶⁾ Ez az adat a Magyar Színművészeti Lexikon adatát erősíti meg s ebből az tűnne ki, hogy ez a társaság 1831 július 31-től az év végéig Pesten játszott.

Ezekkel az adatokkal szemben most két hiteles adat is merült fel, melyek szerint kétségtelen, hogy 1830 novemberétől 1831 szeptemberéig valóban nem volt kénytelen nélkülözni a pesti magyar színházbarát a magyar színházi előadásokat.

Első adatunk a következő :

Egy Nemzeti Színművész Társaság 1831 Szent Iván hava (június) 8-ikán kérelemmel fordul Pest vármegye rendieihez és arra kéri a tekintetes vármegyét, hogy — nem esedezik anyagi segélyért, mint ahogy eddig sem

tette — csak negyedestendőnként hirdetett 60—60 előadásra béreljen lózsit vagy zártszéket vagy földszinti bemenetet. A társaság, írja továbbá, előadásait a Beleznay-kertben tartja, ahol úgy a terem rendelkezésére áll, mint egy magános mecénás jóvoltából a kertben háromezer (!) néző számára épített nyílt aréna. Tehát a nyári melegben nem kell a p. t. Publicumnak a fülledt szalában sülnie, de a kellemes hűs esti ájerben élvezheti az előadást.

E kérelem felirat megőrizte számunkra azok nevét is, kik e színtársulat tagjai voltak. A társulat kiváló erőkből állott. Vannak közöttük nevek, melyek színésztörténetünk lapjain sőt irodalomtörténetünk lapjain is nem dicstelenül szerepelnek. Csak az itt a különösen meglepő, hogy a társulat igazgatója egyáltalán nincs megjelölve, s a tagok a névsorban a gyakorlattól eltérően nem betűrendben, de úgy látszik tekintély szerint sorakoznak, úgy, hogy azt, kinek a kormánya alatt működtek színészeink, — nem tudhatjuk meg.

Murányi Zsigmonddal kezdődik a névsor, kiről úgy színésztörténetünk, mint irodalomtörténetünk⁷⁾ azt mondja, hogy a huszas évek végén letűnik a színpadról, s íme itt még mindég a *színészek* között szerepel.

A névsor utolsóul egy Dárdayt nevez meg, akiről csak Benkő közismert *Magyar Színvilága* emlékezik meg, de ott se találjuk meg keresztnevét, más helyeken pedig még ennyi nyomát sem találjuk. A társaság névsorában szerepel Gentsy János és neje, akiről nem tudjuk, hogy mi volt leánykori neve; különös, hogy Könyves Máté, aki szintén tagja volt e társulatnak, *Játékszíni Koszorújában* (megjelent 1834-ben) a »Szín Játtzónék Nevei« között nem említi meg — s ennek következménye, hogy az itt nevezettek a későbbi névsorokban sem szerepelnek.

Könyves azonban éppen így nem méltatja említésre Irényi, Szadári, Szentgyörgyi Ilka nevű egykori társait sem. Az utóbbit azonban Benkő idézett munkájában névleg megemlíti.

Egészen különösen állunk azonban itt egy nagy névvel szemben s valóban nagy zavarba hoz a váratlanul itt talált — Szigligeti név . . .

Mi sem természetesebb, mint hogy mindenki most Szigligeti Edére gondol. Szigligeti ekkor tizenhét esztendő volt, s akkorában ilyen korban már színészkedtek egyesek, úgy, hogy ez nem lehetetlenítené az azonosságot. Életrírói szerint azonban ekkor még Nagyváradon iskolázott, ahol műkedvelő előadást is rendezett. 1832-ben megy a mérnöki pályára, így ezek a tények kizárják annak lehetőségét, hogy a társulat Szigligeti nevű tagja azonos legyen a nagy drámaíróval. A folyamodvány aláírásai nem sajátkezű aláírások s így a kézírásból sem lehet semmire következtetnünk. És önéletrása is — amelyben pályaválasztási elhatározása óta mindent feljegyez — erről a színészkedéséről mit sem szól, sőt elmondja, hogy miként adta Döbrentei Gábor, a budai színjátszó társaság második igazgatója neki a Szigligeti nevet és tudjuk, hogy az a jeles társaság, mely Nemzeti Színházunk alaptársaságát képezé majd, csak 1832-ben fog Budán megjelenni és »Szigligeti úr« csak 1834 augusztus 15-ikén jelenik meg először a színi cédulán.

Ki hát ez a Szigligeti? Kénytelenek vagyunk hinni, hogy e társulat tagjai között volt egy valaki, aki akkorában próbálkozott a színészettel és talán dunántúli, balatonvidéki származás lévén, Szigliget romantikus

romjairól vette nevét, s ami elég gyakran fordult elő, belátta, hogy nem való színpadra s magától otthagytta azt, vagy — ami még gyakrabban megesett : az édes apa eljött a »rossz útra tért fiúért« és a bolondos fickót fülönfogta és hazavitte . . .

Íme, ennyi részlet, adat derül ki az 1831. évi pesti színtársulatról, amelyről eddig nem is tudtunk valójában. Érdeemes, hogy megismerjük alázatos instanciájukat is, amelyben valóban szerény kérelemmel fordultak Pest megyéhez.

(Kívül.)

Tekintetes Nemes Pest Vármegye
Karaihoz és Rendeihez

alázatos Könyörgő Levele
a' belől írt Társaságnak.

(Belül.)

Tekintetes Karok és Rendek

Nyúltz Hólnapok teltek el, miólta az alolirt Nemzeti Színművész Társaság, itt Pesten, ezen központi Anyavárosban, minden Lelki, Testi iparkodását arra fordította, hogy szorgalmatos maga viseletével, jelessebb daraboknak elő adásával, fáradhatatlan erőlködésével is józan erköltsi Karakterével a Tekintetes Publikomot meggyőzze azon csak nem közönsé-
gessé vált vélemény ellenkezőjéről, hogy a Magyar Aktor nem állandó.

Most minekutánna Isten segedelmével egy gyenge magános, nekünk a Méltóságos Báró Podmanitzky Nemzettség úgy nevezett Beleznay Kertjét és Száláját három Esztendőkre nem tsak ki bérelte, hanem a Szálában színpadot a Kertben három ezer (!) nézőre elégséges Kórszint építettett, állandó maradásunk sokkal jobb lábra tétetett, mint eddig valaha vólt. —

Itt az Idő, itt a' hely, mellyben a nyelvet a Nemzetnek ezen leg szentebb Kintsét, ezen Nemes Lélekkel nagy Tettekre buzdult, hatalmas Erő, az Ön Nemzetiségeket betsülni tudó jobb Lelkek szíves részvételek, és tettek ki mutatott pártolásokkal segíthetik, illő fényre emelhetik. —

Társaságunk valamint eddig soha segedelmet nem kért, úgy most is alázatos Kérése tsak az : hogy ha az Idegeny Társaság meg érdemlette azt : hogy 1812-k Esztendőtől fogva ezen központi Anyaváros Kebelében napról napra a Nemzet pénzén tápláltasson s a Nemzet valóságos czélya ellenére idegen Nyelvét művelhesse, mutassák meg erántunk Ön Gyermekük eránt a Tekintetes Karok és Rendek azon nagy Lelkületet, hogy Játék-színünkre, és Kórszínünkre magokat Időről Időre abonírozzák, s ez által a Társaságnak tegyék lehetségessé azon elszánt Lélekkel kezdett Feltétel' kivitelét — hogy itt állandóul huzomosan maradhasson. —

A Nemzet Köz Ügyének gyámolítására, és Nyelve Igazainak ezen központi Anyavárosban való fentartására állunk mi itt, a hol a nyelvnek naponként élő hangon való gyakorlására s ez által eszközöndő művelésére alig nagyobb szükség van — erőssen hisszük azért, hogy tántoríthatatlan igyekezetünket a Tekintetes Karok és Rendek erős Karokkal gyámolítottani fogják.

Mindkét Játék Színünkön negyed Esztendőnként elő adandó 60 darabb Játékjainkra az előfizetés így állapotott meg :

Egy Lózsi ezüstben 50 frt—
Zártszék vagy elsőhely 20 frt—
Földszint : bem. 2dik hely .. 10 frt—

Ezen abbonirozásból bejövő pénz fog fordíttatni élelmünkre és mulhatatlanul szükséges öltözeteink meg szerzésére, s hisszük azt, hogy noha Társaságunknak tsak némely Tagjai mérkőzhetnek a Németekkel, de az egész a Tekintetes Publikom várásának mégis mindenkor meg fog felelni.

A kik Kegyelmekbe, hatalmas Pártfogásokba és kegyes védelmekbe örökre ajánlottak alázatos mély tisztelettel vagyunk

A Tekintetes Karoknak és Rendeknek

Pesten Szent Iván Hava 8-kán 1831.

alázatos szolgálói

A Nemzeti Színművész Társaság,

név szerént :

Murányi	Könyves
Éder	Könyvesné
Éder Luiza	Szadány
László	Szent Györgyi Ilka
Lászlóné	Csigó
Parázso	Irényi
Parázoné	Szigligety
Magos	Kiss
Farkas	Darday
Gentsy	
Gentsyné	
Fejér	
Fejérné	

A megye már másnapi közgyűlésén tárgyalta a kérelmet és a következő határozatot hozta :

Szükséges használás végett ki adatik ezen folyamodó Levél a' Magyar Theátrumnak állapotjáról való Tudósítás tétel végett ki küldetett Megyebeli Deputatióknak.

A vármegye ugyanis 1828-ban bizottságot küldött ki, melynek célja volt a magyar nyelv terjesztésére szolgáló intézetek kérdésében a vármegye karainak és rendeinek előterjesztést tenni. E küldöttség Dubraviczky Simon másodalispán elnöklete alatt működött s többek között tagjai voltak Gróf Széchenyi István, Gróf Károlyi István és György, Döry László, Sárközy Imre.

Ezeknek lett volna tisztük a valóban igen szerénynek mondható kérelmet elintézni s a szegény színészeket valamiképen támogatni. Megtörtént ez vagy sem? — Nem tudjuk.

A társulat, mely saját nyilatkozata szerint kétségtelenül 1831. év novemberében jött Pestre, Éder igazgatása alatt állhatott. Déryné Naplójá-

ban írja, hogy ez időtájt — zavaros időmegállapításai miatt pontosan nem tudjuk, mikor — Debrecenből Kassára menvén útba ejtették Miskolcot: »Édert is itt találtuk társaságával s most már ő is kívánt a mi társaságunkkal egyesülni. Hát egyezkedtek . . .«

Hogy pedig az 1831-dik esztendő telén voltak valójában Pesten, azt még két színlap is igazolja. Az egyik Pergő Celesztin jutalomjátékára hirdetett darab, melyet augusztus 27-dikén a »kerti szalában« — tehát nem a nyílt színpadon játszottak. A színlap a tagok névsorát őrizte meg számunkra, ezért fontos s így közlését szükségesnek látjuk.

FELSEGÉLLŐ ELŐADÁS.
PESTEN.

MA SZOMBATON, KISASSZONY HAVA 27-DIK NAPJÁN 1831.
A NEMZETI SZÍN-MŰVÉSZ TÁRSASÁG ÁLTAL BÁRÓ PÓDMANICZKY
KERTI SZÁLÁJÁBAN

CZELESZTIN RÉSZÉRE
ELŐ ADATIK

A VASKARÚ VITÉZ VAGY A BÜBÁJOS BARLANG.

NAGY KÉSZÜLETŰ REMEK HŐS ÉRZÉKENY TÖRTÉNET, TÁNCZAL, KARÉNEKKEK,
S TÖBB JÁTÉKSZÍNI DÍSSZEI.
4 FELVONÁS.

SZEMÉLYEK:

Eizenau Rüdcker, a' század ugy nevezett Vaskarú Vitéze,

Vasvár birtokossa és német Lovag	Kováts
Burghárd, } ennek Fegyvertársai	Szathmári
Ziegfrid }	Bottos
Egy kísértet a' Várba	Balla
Jorik, Udvari Bolond	Czelesztin
Bernárdo } Fegyveres Örök	Parthényi
Truxinger }	Török
Ármidóro, a' Bübájos barlang lakossa	Rátz
Theobáld, szent földről vissza tért nemes Lovag	Lendvay
Angelia a' mátkája	Balláné
György, Theobáld fegyvertársa	Kálmán
Egy vak Asszony	Kovátsné
Kiki, ennek vezetője	Balás
Bertha } jövendő mondó Leányok	Balog Anikó
Adela }	Susánna
Tündér Leányok {	Karolina
{	Idegen.

Több vitézek, Parasztok, Parasztleányok, és Tántzosnék.

Nagylelkű Hazafiak. Kegyes Pártfogóim! Mit nem tenne egy Színjászó (mindenkor, de most leginkább bizonytalan pályáján) egy illy' felsegélő estvén, hogy két dolgot elérhessen: egyik, Nagylelkű Pártfogóinak' kegyes megalázása; a' más: hogy méltó lehessen az az estvéli időtöltés, azon szép és nemes tettehez egy Publicum-nak, melly őt boldogítja. Erre törekedtem, erre bírt örök hálaadó mély tiszteletem; elérem-é, vagy nem? Nagylelkű kegyességtek határozza meg.

Örökös tisztelőjük
CELESZTIN

KEZDETE 7 ÓRAKOR; VÉGE 9 UTÁN.

A társulat tagjai azonban Gillyén említett sűgőkönyve szerint ezek voltak :⁸⁾

<i>Balla Károly</i> igazg.	<i>Pártényi József</i>
<i>Botos József</i>	<i>Szathmáry Dániel</i>
<i>Fekete Károly*</i>	<i>Szász Gusztáv</i>
<i>Berényi József</i>	<i>Török Antal*</i>
<i>Fejérvári Ferenc</i>	*
<i>Gillyén Sándor</i> sűgő	<i>Balláné, Molnár Karolin*</i>
<i>Kovács József</i>	<i>Fejérné-Györgényi Franciska</i>
<i>Kálmán György*</i>	<i>Kovácsné-Fekete Mária</i>
<i>Lendvay Márton*</i>	<i>Kelemen Zsófi</i>
<i>Magyar József*</i>	<i>Pártényiné-Erdélyi Elza</i>
<i>Pergő Celesztin</i> igazg.	<i>Székely Zsuzsánna</i>
<i>Rátz Sándor</i>	<i>Szökcéné-Tölgyesi Izabella.</i>

A színlapon olvasható nevek közül a *Zsebkönyv*-ben hiányzik e két név : *Balás* és *Balog Anikó*.⁹⁾

A fenti színlapból az is kitűnik, hogy Éder, mint igazgató nyárra már elhagyta a balparti fővárost és a társulattal vándorútra kelt s így történhetett aztán az, amit Déryné Naplójában elbeszél, hogy Miskolcon összeakadt Éderrel és egyezkedtek. Ugyanez a színlap azonban igazolja azt is, hogy a *második társaság*, mely ebben az évben Pesten játszik, a Balla—Celesztin-féle társaság, akkor az ország egyik legerősebb társulata : tizenhat férfi- és hét nőtagja volt.

Egy társaság előzi meg közvetlenül itt a Dunamenti kettős fővárosban azt a budai társaságot, mely majd a Nemzeti Színháznak lesz első nagy-hírű társasága ; ez 1831 nyarán jött Pestre s róla egy hiteles, bár szűkszavú tudósítást bírunk.

A Magyar Tudományos Akadémiában, az úgynevezett »Főtitkári iratok« között található egy Kiss Károly cs. kir. főhadnagy, később negyvennyolcas honvédezzredes által írt jelentés, melyet Nagyváradról küldött a Tudós Társaságnak, mint a társaság 1831 február 17-én megválasztott tagja. A katonai tudományokkal foglalkozó akadémikus e jelentésében rátér az akkorában Nagyváradon szerepelt színtársulatra is.

Írja, hogy április és május hónapokban ott Székely és Celesztin közös igazgatása alatt magyar játékszíni társaság játszott, »mely igen csekély tudományú individuumokból állott, kivéven Czelesztint, Székelynét, kik több szerepekben meglehetősen, némelyekben középszerűleg játszottak.«

Írja továbbá, hogy »kis víg vagy egyes házi scénaakat rajzoló érzékeny darabokat játszottak — valamennyire kielégíték a közönséget.

Egy néhány napok előtt Pestre által költöztek.«

Kiss Károlynak ezen 1831. évi július elsején kelt jelentése kétségtelenné teszi már most, hogy a fentebb említett s eddig nem tudott társaság Nagyváradról július elején jött Pestre. A társulat két dícsért tagja közül Székely Józsefné, a kitűnő Ungár Anna, már — úgy látszik — nem követte Pestre a társaságot. Férje, Székely József az úttörő erdélyi színész, a társaság társigazgatója feleségével Nagyváradon maradt — vesztére —, mert az akkor ott dühöngött és szörnyű következményei folytán különösen híressé vált

kolerajárvány aldozata lett. Felesége pedig, a nagy művésznő ezután lemondott a színpadról s csak igen ritkán lépett fel.

Az itt jellemzett társulat volt a Balla Károly és Pergő Celesztin igazgatása alatt működő vándor társaság, mely július hónap végével vonult be a városba és kezdte meg előadásait az úgynevezett Beleznay-kertben épült szalában. Dacára Kiss Károly rosszaló véleményének ki kell mondanunk, hogy a társulat igen jó volt, hisz tagjai között találjuk a két kiváló színészigazgatót kívül Lendvay Mártont, (persze az idősebbet) Fejérváry Ferencet, Török Antalt, az első erdélyi színészek közül Rác Sándort, Párthényiékét, Kovátsné-Fekete Máriát, a majdani Nemzeti Színház kitűnő kómikáját, Szökőné-Tölgyesi Izabellát, Székely Zsuzsannát.

Gillyén Sándor, a sűgő be is számolt a pesti idényről egy kis füzetkében, melynek teljes címe a következő:

Játékszíni-Zseb-könyv a' magyar haza' fiainak és leányainak. Iratott Bóldog Asszony Hava' 1-ső napján. 1832.

Pesten. Trattner és Károlyi bet. 8. 21 l.

Található a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában III. Hung. l. 317. o. alatt.

A pesti idényről nem maradt fenn semmi írott emlék más, de tudjuk, hogy a társulat mostoha helyzetén segitendő, december hónap elején előadást tervezett, amelyben a pesti ifjúság egynéhány életrevaló tagja, mint műkedvelő lépett volna fel, hogy ez mint attrakció hasson Pest csekélyszámú színházjáró magyar publikumára.

Az előadás színlapjának kéziratosszerű tervezete fenmaradt¹⁰⁾, ami egy úgy látszik elveszett eredeti drámánkról is őriz néhány adatot.

A színlap szó szerinti szövege a következő:

PESTEN

MA PÉNTEKEN KARÁTSÓN HAVA 9DIK NAPJÁN 1831.

A' NEMES VÁROS JÁTÉK SZÍNÉBEN

A' HAZAI NEMES IFJÚSÁG ÁLTAL

EIŐADATIK

B L Á N K A

ÉS

BIBAR EL, BONDUKDARI LIBÁNONHEGYI FEJEDELEM, VILÁGRA MOST UJJONNAN JELENT HISZTORIAI NAGY HÓS TÖRTÉNET NÉGY SZAKASZBAN.

SZEMÉLYEK :

Jeruzsálemi vagy 2dik András	* * *
Jolánta, 2dik felesége	—
Ottó, ennek öttse	*
Simon, erdélyi vajda	—
Blánka, leánya	*
Lórintz, Nemes ifju a' Templáriusok' Ezredében Táborig Tiszt	—
Zeleméry László } Fő tisztek	*
Szuhányi Antal }	—
Páter Izidor, Lórintz' nevelője	* * *
Bibár el Bondukdari, Libánon hegyi Fejedelem	* * *

Szefadin, Török Szultán	—
Dirándó, Bibár' Fő Kamarása	*
Rodvám, a' Szultán' Pohárnokja	—
Kállay, hadi Tiszt	*
Komor, a' Királyné' Lovász mestere	—
Trukór, Bibár testőrje	*
A' Szultán' óriássai	—
Magyar és török tábori fő Tisztek, Királyné udvari Asszonyai, gyalog és lovas Katonaság, tábori helyzetben, többszöri hadi mozgásokkal. Eggy oroszlán.	

Történik 1217dik évben, a' Jordán' melyékén, részént a' Bibár' fellegvárában.

A' Haza' Szeretettől tisztán lelkesített Nemes Ifjúság, e' jeles nagy Drámát, a' Központi nemzeti Színművész Társaságnak néminemű segedelmére, 's az által ön honi nyelvének gyámolítására, a' lehető díszel és fényel fogja előadni.

BÉMENETEL, ÁRA SZOKÁS SZERÉNT. KEZDETE HETEDFÉL ÓRAKOR.

A színlap azt mondja, hogy az előadást a »Társaságnak néminemű segedelmére« rendezik, ami azt igazolja, hogy a műkedvelők fellépése valóban — mondjuk — mentőakció. Azonban ez a segítőakció ugyan hiábavaló reménykedéssé lett, mert valóra nem vált. A kéziratban olyan változtatásokat találunk, amelyek erre bizton engednek következtetni.

Az első változtatás, hogy a negyedik és ötödik sor szövege: *A' Hazai Nemes Ifjúság által elő adatik* kitöröltetvén, helyébe ezt írták: *A' Magyar Színművészeti társaság által elő adatik*.

Ennek megfelelőleg a színlap alján olvasható jelentés az ifjúság műkedvelői szerepléséről, annak céljáról és az előadandó darab kiállításáról ugyancsak elmaradt.

Az a tény már most, hogy a december 9-iki napot nem változtatták meg, ellenben törölték az előadás rendkívüli voltáról szóló közléseket — egészen nyilvánvalóvá teszi, hogy ez az előadás aztán rendes társulati előadás lett volna.

A személyek nevei mellé írónnal fel vannak jegyezve a játszóké nevei.

Ezek a színlap sorrendjében:

Szegedi	Balláné	Fekete	Magyar
Szökőné	Lendvay	Gusztáv A.	Kallman
Igaly	Létai	Dombi	Berényi
Balla	Ungvári	Török	Szölösi

Ezek közül a fent említett sűgőkönyv szerint a társulat tagjai voltak:

Szökőné-Tölgyesi Izabella ¹¹⁾	Fekete Károly
Balla Károly, igazg.	Török Antal
Balláné-Molnár Karolin	Magyar József
Lendvay Márton	Kallmann György ¹²⁾
Berényi József. ¹³⁾	

A színlapon található nevek közül ezekkel tisztában vagyunk, de a többiek személyazonosságát képtelenek vagyunk megállapítani, mert, ha

a jelenleg még legterjedelmesebb és legteljesebbnek ismert névsort — melyet Benkő Kálmán *Színvilágá*-ban ad — vesszük, úgy például a színlapon található Szege di nevű szereplőt az ott közölt három, Dombit a kettő közül kellene kiválasztanunk, s az Igali, meg Létai és Gusztáv A. névével pedig egyáltalán nem tudunk mit kezdeni. Ezekről azt kell hinnünk, hogy ezek voltak azok a nemes ifjak, akik a veszendő társaság megmentésére siettek. Megjegyezzük, hogy a fejedelem szerepét játszandó Gusztáv A. nevét — Celesztinre írták rá.

A kiváló Pergő Celesztint úgy ismerjük, mint a mindég zubolykodó színészt, ki minden szerepet el akar játszani s így valószínűleg ezt is akarta, de a fent idézett *Zsebkönyv*-ben azt is találjuk, hogy: a *Társaságtól elmentek*: Pergő Celesztin, Gillyén, Kováts, Párthényi, Párthényiné, Szathmári, Székely Susánna és ezek a Celesztin nevén kívül mind hiányzanak is a szereplők sorában.

Csodálatos azonban, hogy a hirdetett darab éppen olyan homályba vesző, mint annak egnéhány szereplője.

Ugyan lényegtelen és nagyon csekély következtetésre ad alkalmat az a javítás színlaponkon, hogy a darab azon megjelölése: »*Világra most ujjonnan jelent hisztóriai Dráma*« kitétel helyébe ezt írták: »*Ujjonnan készült Nemzeti Dráma*«. Úgy sejtethető, hogy a Blánka valóban eredeti dráma lehetett, dráma, melynek minden nyoma ez egy színlapon kívül elveszett. Könyves Máté *Játékszíni Koszorúja* (1834) nem említi, de Benkő többször idézett évkönyvében ennyit mégis találunk a darabról:

Blanka és Bibar 1' Bon-Bukdári (eredeti).¹⁴⁾

A darabról többet ha nem is tudunk, valamit mégis tudunk előadásának odysseájáról.

Az említett Zsebkönyv ugyanis felsorolva a
M. Bárá Podmanitzky, úgy nevezett
Beleznay kerti szalában
elő adott Játékok

rendjét, címeit, ezek során találjuk a következőket:

KARÁTSON HAVA

9-én Blanka, és Bibar el Bondukdári, Nemzeti nagy Hős történet (a' Ns városi Játék-Színen) fel függesztetvén, helyette hirtelen adódott »A Rettenetes Titok« szomorú Játék 3 szakaszban.

Ebből a közlésből megtudjuk, hogy a darab előadása tényleg hirdetve volt, azonban a műkedvelők valamely okból visszaléptek s a társulat óhajtott a most maga a Pesti Városi Játék Színben (vulgo a német színházban) előadni. Ebből az előadásból sem lett semmi. A hatóság közbelépett, s valamely okból eltiltotta a darab előadását s utolsó percben rántották elő *A rettenetes titok* című tragédiát.

Ez a darab szintén ismeretlen. Könyves csak a címét ismerte, szerzőjét, eshetőleg fordítóját nem tudta megnevezni.¹⁵⁾ Benkő *Színvilága*¹⁶⁾ már valamivel többet mond, de amit mond, az hibás. Ő a cím mellé teszi zárjelben az első színrekerülés állítólagos évszámát, így: (1790). Ez vaskos tévedés, amennyiben ilyen című darab ebben az időben magyar színpadon bemutatásra nem került.

Egyébként is — a cím után ítélve sem lehetett ennek az időnek repertoárjából való. Még nem jött el akkorig a borzalmas drámák ideje a színpadon. Kelemenék még a jóság, a nemesség, a szeretet és gyengédség szívhezszóló eseményeit nyújtották az ilyenekért sóvárgó közönségnek, amelyik majd csak két-három évtized múltán fog oda jutni, hogy a rettentest kívánja, hogy a hátborzongató essen jól neki.

Körülbelül ennyi az, amit az 1831. évi pesti magyar színi évadról felderíthettünk.

Még az Ernyiek 1831. évi beadványában büszkén emlegetett három-ezer néző számára épült »körszín«-ről kellene szólnunk. Erről eddig nem tudunk semmit, és egyedül itt találunk említést róla.

Mi a Fővárosi Múzeumban találtunk egy az ezernyolcszázharmincas évek végéről való színezett metszetet, amelyik olyan arénát ábrázol, mely fák, lombok között állott. Határozottan nem állíthatjuk, de az a sejtelmünk, hogy ez az aréna volt a magát megnevezni nem akaró mecénás által épített Beleznay-kerti »körszín«.

Rexa Dezső.

¹⁾ I : L köt. 475. l.

²⁾ I : 365—366. l.

³⁾ I : I,LL köt. 464. l.

⁴⁾ I : L köt. 106. l.

⁵⁾ *Magyar Játékszíni Almanak*, melyet 1831-dik Eszt. tisztelettel ajánl a' Nemzeti színjátszó Társaság. Pest. Beimel nyomt. (12°. 23. l.) Egyetemi Könyvtár.

⁶⁾ Gillyén Sándor. *Játék-színi Zseb-könyv a' magyar haza' fiainak és leányainak Iratott Boldogasszony hava'* (január) 1-ső napján 1832. Pest. Trattner és Károlyi nyomd. (8-r. 21. l.) M. N. Múzeum ktár.

⁷⁾ Szinyeyi József. *Magyar Írók*. IX. köt. 413. hasáb.

⁸⁾ A dőlt betűkkel nyomott nevek a *Vaskarú vitéz*-ben, a *-gal jelöltek az alább tárgyalandó *Blánka* című darabban szerepelt tagokat jelzi.

⁹⁾ E. Balázs neve Könyves idéztem *Koszorú*-jában nem fordul elő, valószínű hogy a megjelenés idejében, a mű végén névsor nélkül közölt hét társulat valamelyikével pályázott. Balog Anikó neve a színjátszónék névsorában feltalálható.

¹⁰⁾ Gyűjteményemben.

¹¹⁾ Benkő *Színvilág*-a (1872) Emiliának mondja.

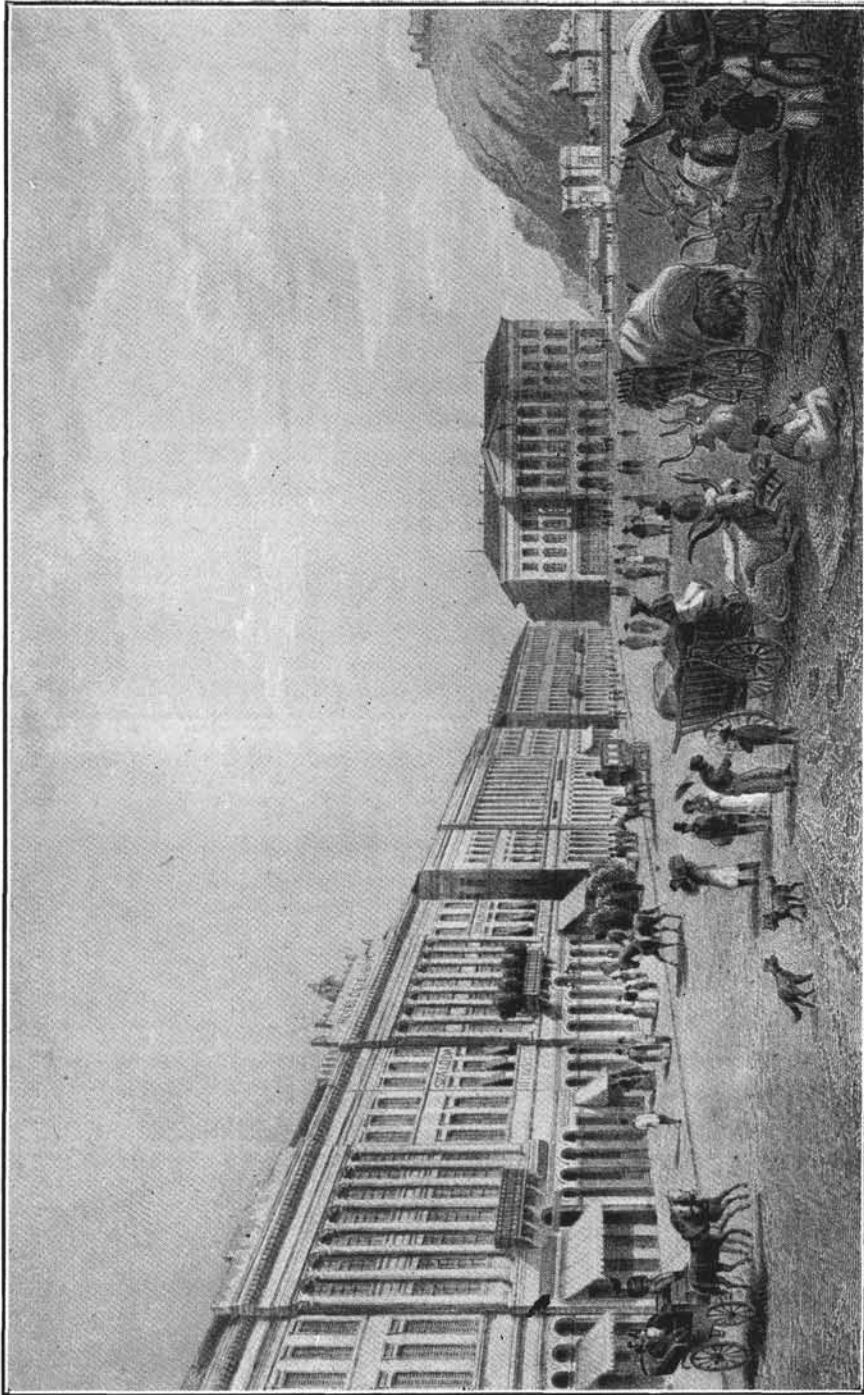
¹²⁾ Ugyanott egy Kálmán György is szerepel; nem tudjuk, nem azonos-e a kettő ?

¹³⁾ Erről a Berényi Józsefről érdemes lenne bővebben szólni.

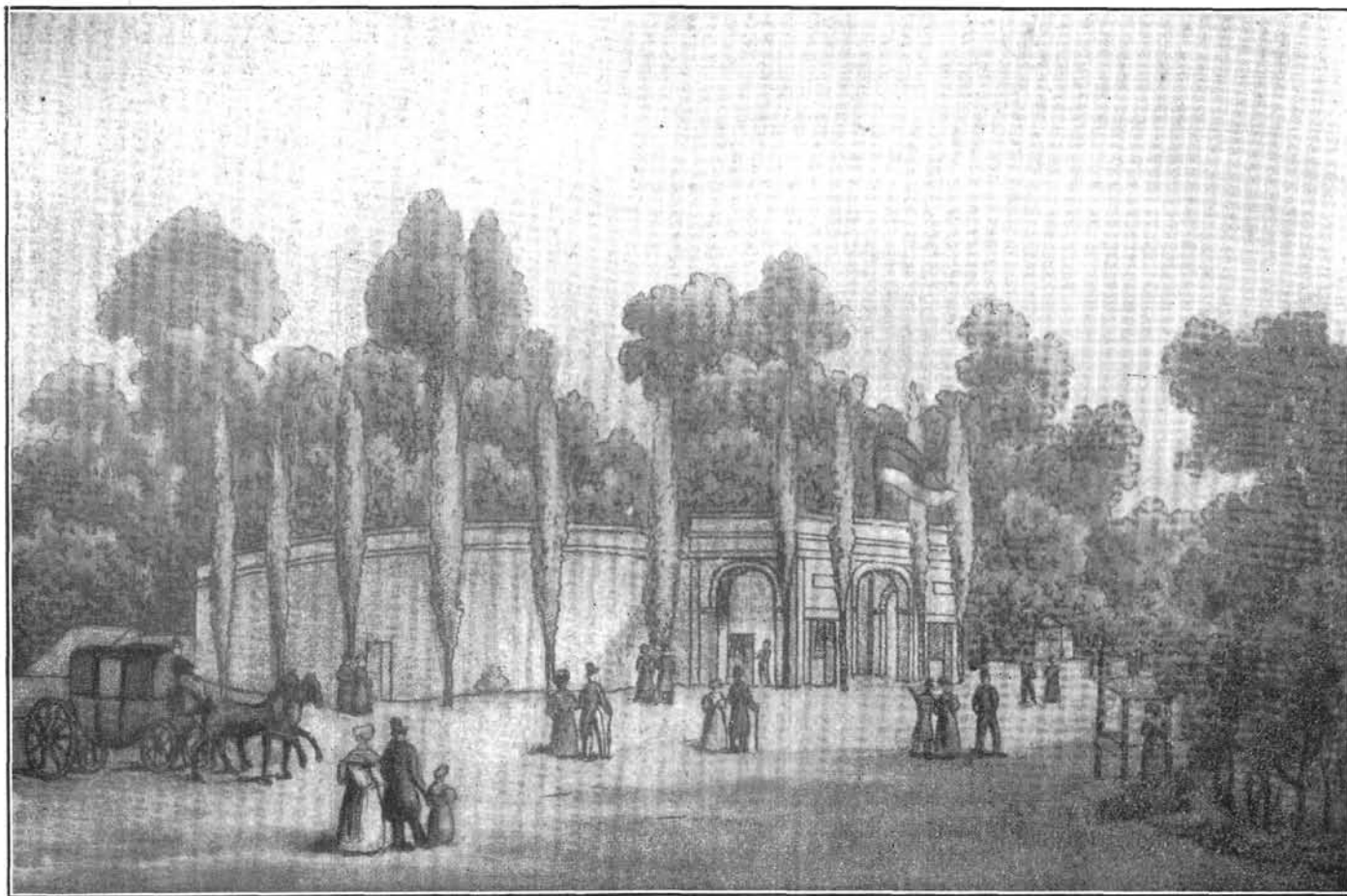
¹⁴⁾ 44. lap. Bosszantó, hogy nem közli, hol találta Benkő a címet ?

¹⁵⁾ A 169 lapon.

¹⁶⁾ A 106 lapon.

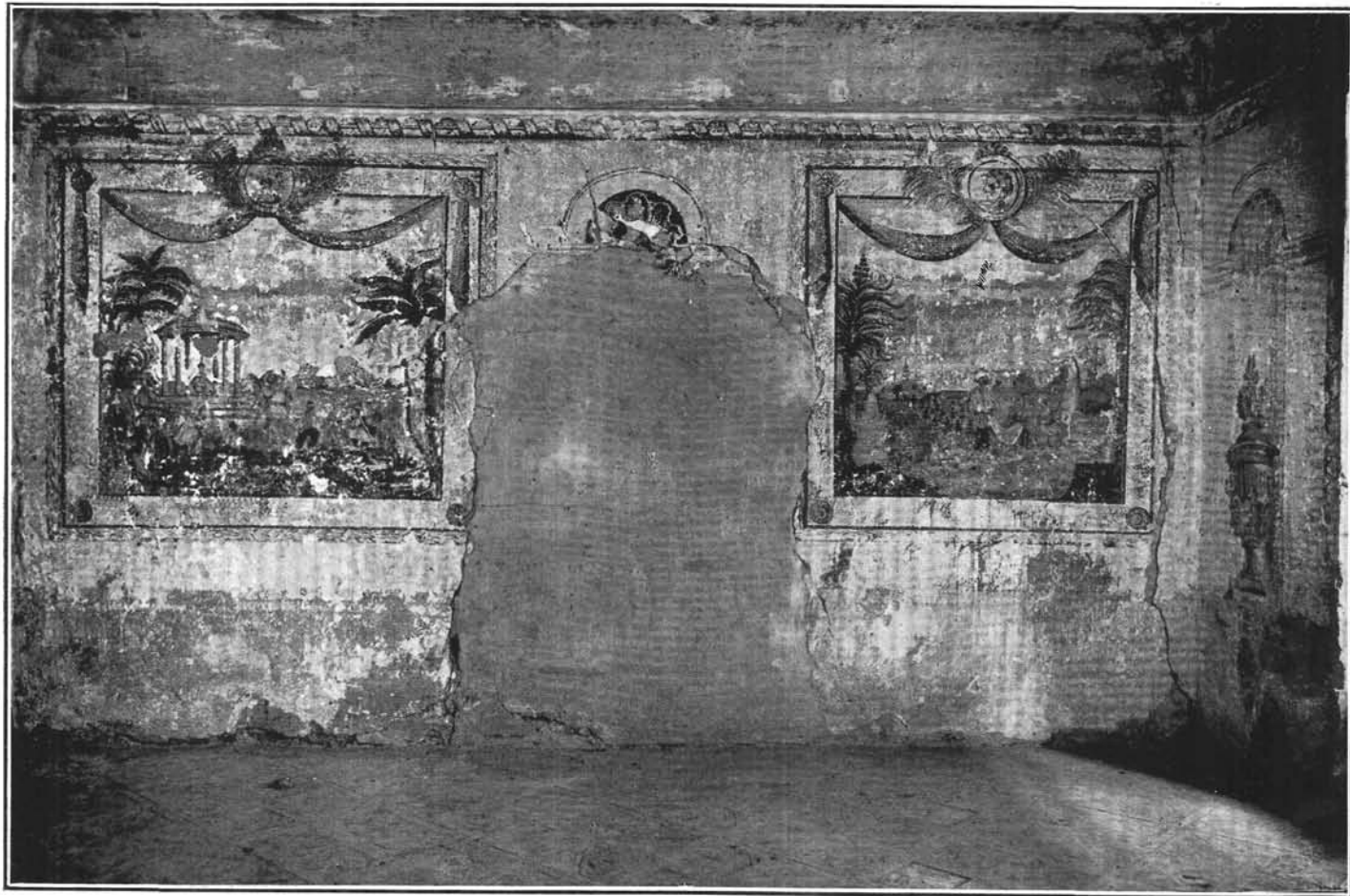
16. A Ferenc József-tér a Bach-korszak végén.

17. Pesti nyári színház a harmincas évek végén.

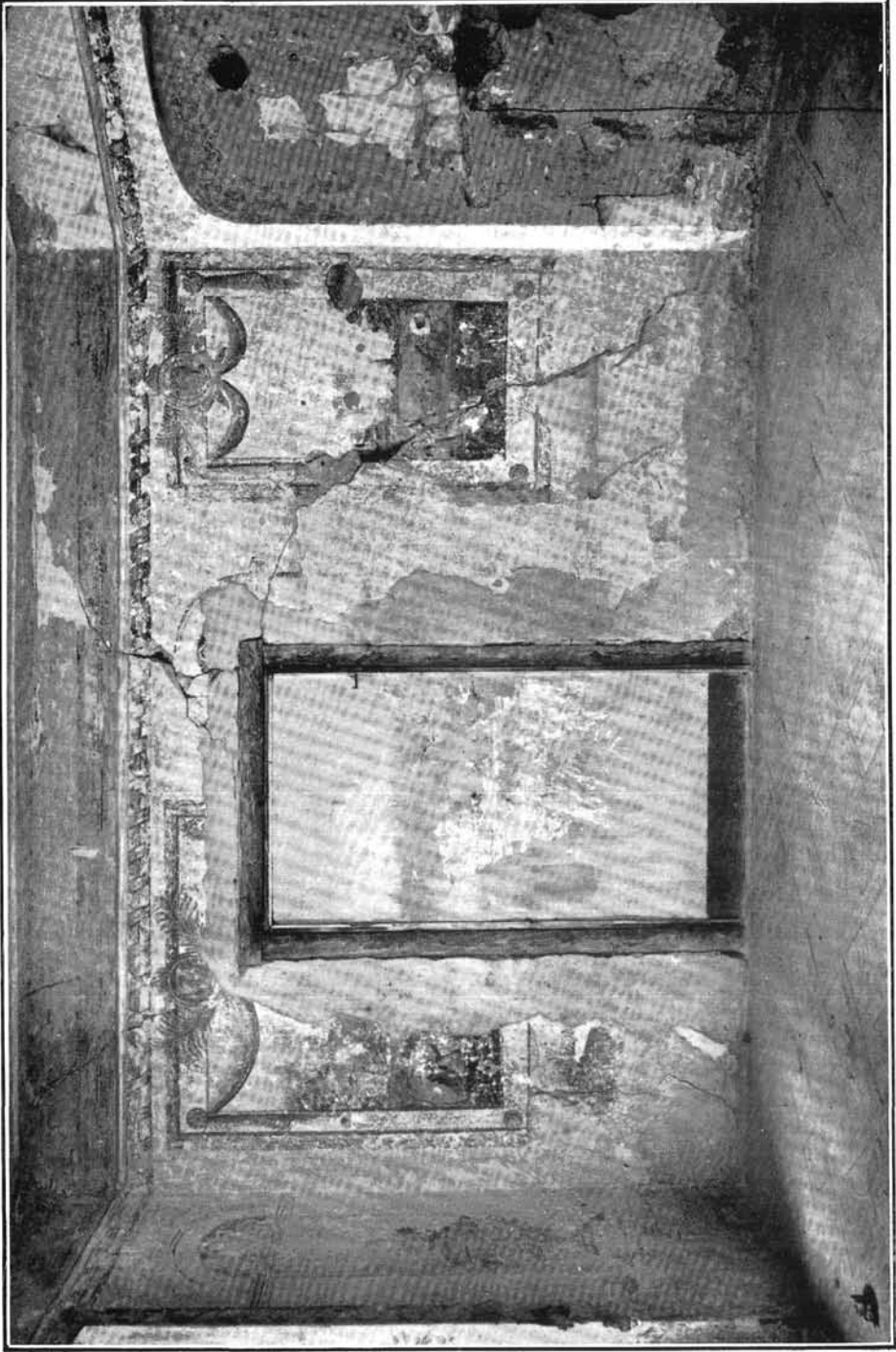
18. A tabáni falfestményes szoba utcai oldala.

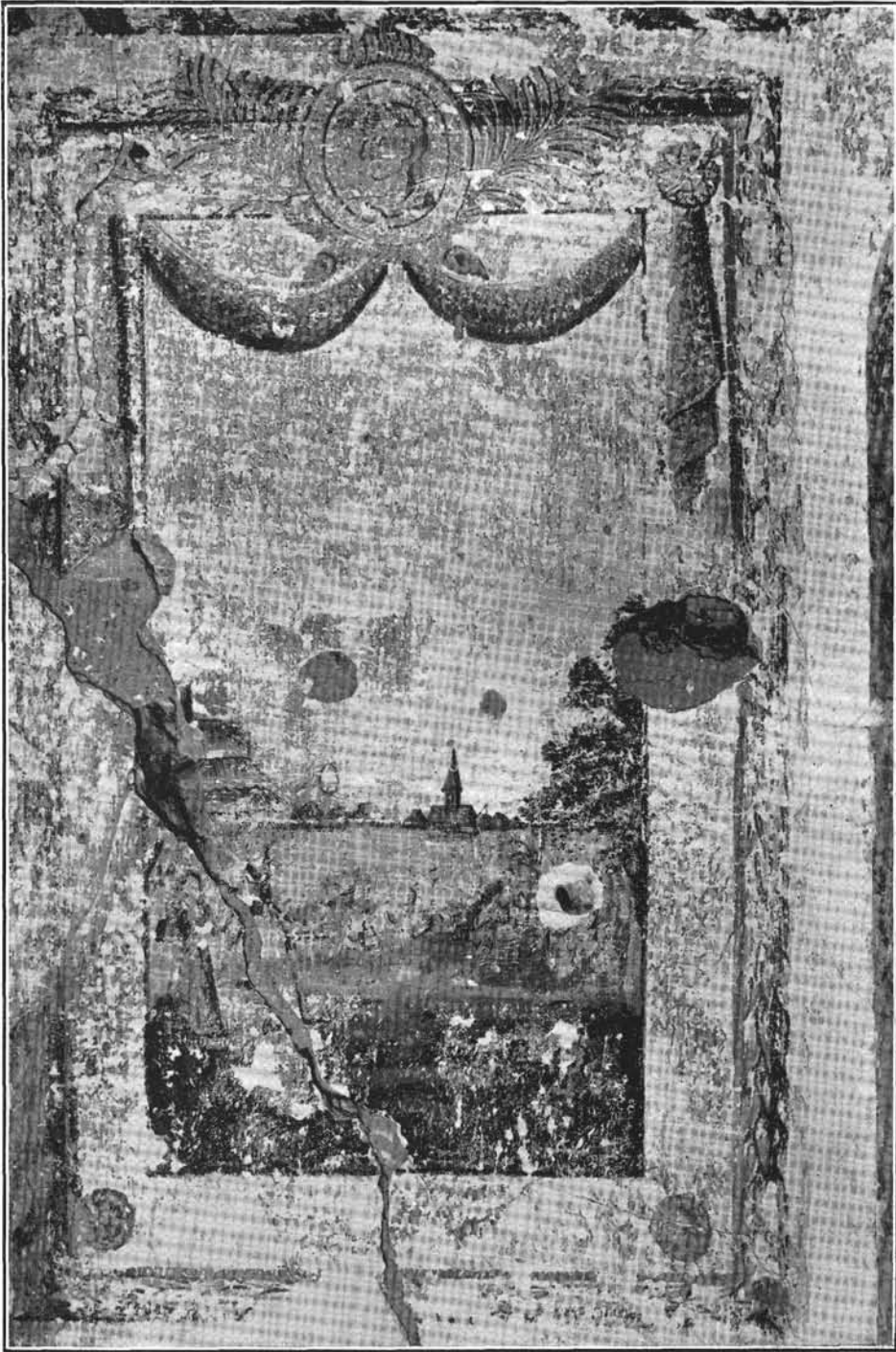
19. A tabáni falfestményes szoba északi oldala.

20. Részlet az északi oldalon talált falfestményből.

21. A tabáni falfestményes szoba déli oldala.

22. Részlet a déli oldalon talált falfestményből.

23. Részlet a déli oldalon talált falfestményből.